

METAFORA *RUPERII* ÎN DISCURSUL DESPRE CRIZA POLITICĂ

ARIADNA ȘTEFĂNESCU
Universitatea din București

1. Observații preliminare

Obiectul analizei noastre îl reprezintă interdiscursivitatea de tip metaforic antrenată de discursurile generate de un moment de criză politică care au dus la remanierea guvernului din România în primăvara anului 2014. Este vorba de momentul când Partidul Național Liberal (PNL) a ieșit din alianța de guvernare, Uniunea Social Liberală (USL). Criza este resimțită de clasa politică și de societate ca situându-se într-o serie de alte dezechilibre politice, ca fiind un eveniment iterativ (v. *infra* 2).

Analiza propriu-zisă va avea în vedere metafora banală și convenționalizată a *ruperii* urmărită în mai multe texte emise de instanța politică și de instanța media referitoare la seria de evenimente politice care au referențiat criza politică din februarie 2014. Aceste texte orientate către comentarea aceluiași eveniment formează o serie intertextuală. De asemenea, analizăm acest termen în contextul în care metafora reprezintă o cale de acces la reprezentarea conceptuală și discursivă a unui concept și în condițiile în care facem deosebirea între două tipuri de metafore intertextualizante: cele banalizate, al căror sens este „adormit”, devenite aproape termeni denominativi generali, și metaforele non-banale, „memorabile”, care apar dezvoltate în scenariile de dimensiuni variabile în multe dintre discursurile seriei intertextuale.

Analiza metaforei *ruperii* va avea în vedere variabilele contextuale care impun constrângeri interpretării metaforice, preluând metoda de la Goatly (1998/1997: 200-259). Pe scurt, se va ține cont de parametrii funcționali ai *Field*-ului, *Tenor*-ului și *Mode*-ului, deci de ceea ce se petrece, scopurile inerente ale locutorilor, de actorii sociali și relațiile în care se află, de rolul textului și de alte particularități specifice contextului discursului politic și jurnalistic.

Corpusul în care am urmărit metafora *ruperii* cuprinde discursurile parlamentare pe această temă (17 discursuri parlamentare), rostite în Parlamentul României pe data de 18 februarie 2014, cu câteva zile înainte de anunțarea oficială, din 25 februarie 2014, a dezmembrării formațiunii politice aflate la guvernare (Uniunea Social Liberală) și o serie de articole apărute în presa momentului, semnate de Andrei Pleșu, Andreea Pora, Ion Cristoiu, Cristian Turțurică. Trimiterile la aceste texte le facem prin semnalizarea tipului de discurs (DP: discurs parlamentar), urmat de numele omului politic care l-a rostit sau de numele jurnalistului. La *Surse* sunt indicate textele și adresele electronice de unde acestea au fost accesate și unde, o vreme, se pot găsi. În privința selecției articolelor din presă, aceasta a fost făcută prin constrângerea a doi factori. Primul a fost de a selecta articole semnate de jurnaliști

cunoscuți sau de elită, fără însă a-i fi selectat pe toți, deoarece al doilea criteriu, a fost acela al propriei noastre puteri de a cuprinde prin analiză discursivă un număr de texte.

2. Date sumare despre istoria conceptului de criză

Termenul de *criză*, provine din greaca veche, unde este un derivat de la un verb care însemna „a tranșa”, „a decide”, „a judeca”, dar și „a se lua la întrecere”, „a se certa”, „a lupta”. Istoria termenului este milenară, iar uzul lui este invaziv și inflaționar (termenul din medicină și teologie pătrunde în domeniul politicii, istoriei, economiei, psihologiei). Reinhardt Koselleck (2009/2006: 176-189) face o descriere a istoriei acestui concept în care arată că noțiunea, deplasându-se dinspre medicină în politică, preia o serie de elemente metaforice legate de corp și diagnosticarea bolilor. În esența sa, termenul presupune existența unor alternative față de care trebuie să se pronunțe o judecată, un verdict care nu este încă tranșant pentru că „se știe că nu se știe încă”¹. În teologie, noțiunea este asimilată ideii Judecății de Apoi. În economie, conceptul este legat de metafora echilibrului: criza este un dezechilibru între cerere și ofertă care va fi rezolvată numai printr-o creștere a productivității. În gândirea istorică și politică, criza este similară cu revoluția, progresul, schimbarea. Koselleck (2009/2006) arată că noțiunii de criză îi este immanentă dimensiunea temporală sub diferite aspecte: gestionarea proastă a timpului, urgentarea, analiza trecutului pentru a prognoza viitorul, dar și ancorarea în contemporaneitate sau ideea de iterativitate.

R. Koselleck consideră că există trei modele semantice ale crizei active în mentalul european începând cu secolul al XVII-lea. Primul este *modelul procesual* care preia o parte din semnificația medicală a crizei, la care se adaugă elemente teologice privitoare la Judecata de Apoi. În acest model, istoria este „tribunalul lumii”, iar judecata ei se împlinește la orice oră, pas cu pas. În sprijinul acestei idei ne vin în minte rutine discursive de tipul *poporul care judecă, generațiile viitoare care ne vor judeca* ș.a. Al doilea model semantic al crizei este acela al unui *eveniment periodic iterativ*, iar al treilea este *modelul anticipativ* în care criza este echivalentă cu ultima criză a istoriei, este provocarea ultimativă a omenirii, model care accentuează deopotrivă viziunile apocaliptice și utopice.

În ce măsură modelele semantice ale crizei dezvoltate de R. Koselleck vor ajuta analiza discursului, în general, și analiza de față, în particular? În primul rând, ele pot fi centre de forță în jurul cărora gravitează o serie de metafore intertextualizante din discursurile provocate de evenimentul politic, o mare parte din metaforele și din scenariile metaforice constituindu-se pe linia modelelor semantice preexistente în mentalitatea noastră despre criză și invers. Putem spune de pe acum că în analiza de față, centrată pe metafora crizei ca *rupere*, este actualizat modelul *procesual* al crizei.

3. Funcțiile metaforelor intertextualizante și sensul lor

Funcțiile metaforelor sunt multiple. Goatly (1998/1997: 135-168) le clasifică după nivelul ideational, interpersonal și textual la care acționează, iar în analiza de față vom întrebuița denumirile funcțiilor metaforice pe care le identificăm după clasificarea sa². La

¹ A se vedea, de exemplu, discursul despre șansele de supraviețuire ale unui bolnav.

² Enumerăm câteva din funcțiile metaforelor după autorul citat: la nivel ideational, metafora poate avea rolul de reprezentare, explicare, (re)conceptualizare, taxonomizare, de comprimare a informației de background ș.a.; la nivel interpersonal, metafora poate semnaliza indicarea emoțiilor, atitudinii, perspectivei și a poziționării imaginative față de cunoaștere, precum poate avea și funcția de declanșare a pathosului.

nivel textual metafora își exercită funcția de structurare textuală și, adăugăm noi aici, de liant intertextual.

Din punct de vedere teoretic, orice metaforă poate fi înțeleasă ca un instrument care injectează în text intertextualitate, deoarece prin intermediul ei se întretaie prezumtiva expresie literală și actuala expresie iconică (figurată) a unei anumite idei, deci se intersectează două moduri de reprezentare și, de aici, putem extinde ideea spunând că se intersectează două „texte”. Asocierea dintre termenul-sursă și termenul-țintă din structura metaforei sau, altfel spus, analogia presupusă de metaforă, poate fi văzută ca o legătură între două domenii semantice care aparțin unor „texte” diferite.¹ Noi însă avem aici la bază o perspectivă funcțională mult mai simplă. Prin metafore intertextualizante înțelegem acele metafore care survin spontan în mai multe texte aflate într-o serie intertextuală, la autori diferiți, prin presiunea topicului comun și a modelelor conceptuale din tradiția culturală europeană de imaginare a crizei. Metaforele comune unei serii intertextuale sunt indici de convergență discursivă spontană, de congruență semantică, care străbat atât discursul politic declanșat de un eveniment, cât și discursul jurnalistic care îl preia. Ele trimit, cum am mai spus, la prototipuri semantice al crizei, dând și mai mare greutate consonanțelor semantice. Astfel, metafora catacretică a *rupturii* a apărut din abundență în discursurile ambelor instanțe, politică și media, ca termen curent de denominare a stării politice de fapt; la fel se întâmplă și cu metaforele creative din seria intertextuală avută în vedere (a amorului, divorțului, judecății, meciului), dar pe care nu avem spațiu a le prezenta aici.

Uneori metaforele cu funcție de liant intertextual sunt la rândul lor introduse în discurs prin mecanisme intertextuale, ca, de pildă, citarea, reluarea în ecou, mențiunea vorbirii interioare ș. a., mecanisme care permit enunțiatorului să adere sau să se disocieze în diferite grade de adevărul implicat de reprezentarea figurată metaforică. Prin urmare, metaforele din cadrul unei serii discursive intertextuale pot pătrunde: (i) spontan în discurs, datorită presiunii topicului și a stereotipurilor conceptuale ale crizei; (ii) viral, prin contagiune, pe calea culoarelor de contact ale diferitelor practici de comunicare (avem în vedere faptul că discursul instanței media preia discursul instanței politice); și (iii) prin mecanisme intertextuale de structurare discursivă.

La nivelul funcției ideationale, o caracteristică a metaforicității în discursul politic și media este aceea de a se lăsa interpretată prin cheie unică.² Decodarea metaforelor tinde să fie neambiguă, aceasta contrastând cu apetitul discursului politic pentru eufemism și pentru referințe de tip general prin care enunțiatorul obscurizează voit și strategic.³ Metaforele și scenariile metaforice, precum și metonimiile trimit la referenți și evenimente care sunt parte din enciclopedia comună a participanților la actul discursiv, deci la nivel ideational, conform lui Goatly (1998/1997: 135-168), ele îndeplinesc funcțiile de comprimare a informației de background și de reprezentare. Tocmai datorită faptului că metaforele politice tind să primească *interpretare unică*, utilizarea *in extenso* a tropului prin derivare metaforică poate apropia textul politic sau jurnalistic de alegorie.⁴ Fragmente alegorice din discursul jurnalistic,

¹ Nu intrăm aici în discuția despre legătura indisolubilă și creatoare dintre lume și discurs.

² Procedeele este vechi, cel puțin, în tradiția românească a discursului politic. Ne gândim la opera lui Dimitrie Cantemir, *Istoria ieroglifică*.

³ Una din atitudinile (*stancetaking*) frecvent întâlnite în discursurile parlamentare din seria intertextuală analizată este aceea a ocolirii factualității (cf. *Nu mă voi hazarda să arăt cu degetul vinovați* – DP/Hărău).

⁴ De exemplu, în discursul parlamentarului Paul, Crin Antonescu este o „vulpe”, Victor Ponta este „mincinosul”, iar USL este mama care îi hrănește; la Gheorghe se dezvoltă alegoria divorțului între doi parteneri, C A și VP.

ca, de exemplu, scenariul metaforic al pornirii în cucerirea palatului Cotroceni de către „aventurierul” Crin Antonescu (CA), acțiune periculoasă în care mulți „perdanți ai alegerilor” se află îngropați la „rădăcina copacilor fără număr”, pentru că „partidele sunt, de regulă, nemiloase când e vorba să-și lichideze liderii care le-au dus la pierzanie” (Pora), comprimă pentru cititorul avizat câțiva ani de politică românească, ziarista indicând metonimic momentele politice și anii cronologici după numele omului politic: „Năstase, Geoană, Tăriceanu sunt exemple locale pe care ar trebui să le studieze minuțios [CA înainte de a se aventura în această acțiune]”.

4. Fenomenul amestecului de metafore (blending metaphors)

Într-un discurs, același subiect poate apărea dezvoltat prin mai multe cadre metaforice (*frames*) care nu coerentizează perfect între ele, trecerile de la o reprezentare metaforică la alta făcându-se uneori brusc, obligând receptorul textului să dezvolte linii paralele de inferență și acomodări semantice multiple între paradigmele metaforice și starea de fapte referențiată. De exemplu, metaforele crizei ca *autogol* și ca *război civil* (v. exemplul de mai jos) declanșează seria inferențelor textuale legate de polarizarea forțelor politice. Acest cumul de inferențe se „amestecă” în același discurs cu metafora amorului care se transformă în amor vampiric, melanjul acesta referențind un singur eveniment, și anume criza politică din 25 februarie 2014.

*De la o vreme însă, am făcut-o lată! Ne-am depășit pe noi înșine! Am inventat ceva fără egal, ceva care putem pentru ca să zicem că n-a trecut prin cap nimănui pe vechea și greu încercata noastră planetă: lovitura de stat realizată de stat împotriva lui însuși. Lovitura de stat ca „**auto-gol**”! Complot guvernamental împotriva guvernului! Asistăm înmărmuriți cum „alianța” de la vârf a ales ca formă de administrare a țării – **războiul civil**. Ponta **dă de pământ cu Antonescu**, Antonescu **dă de pământ cu Ponta**, Băsescu le râde în nas amândurora, ba chiar pledează, pișicher, pentru **împăcare**. [...] Dar USL pare să fi ales o cu totul altă cale. Și tocmai în asta constă „**auto-lovitura de stat**” despre care vorbeam. USL a ales să-și saboteze propria guvernare. Să intre în opoziție cu ea însăși. După doi ani de **amor sălbatic**, în care „liderii” formațiunilor câștigătoare **dansau în voaluri roz**, își **zâbeau galeș și priveau concupiscent spre jugulara lui Traian Băsescu în aplauzele lui Dan Voiculescu și ale pupililor și pupilelor lui**, iată, dintr-odată, cum **fiecare poftește la sângele „partenerului”**. E ca și cum **Făt Frumos și Ileana Cosânzeana ar începe, brusc, să-și dea la glezne, să-și scoată ochii, să se scuipe în față**. (Pleșu)*

Acest amestec metaforic în care mai mulți termeni-sursă și scenarii metaforice reprezintă aceeași Țintă, criza politică, este făcut cu intenția perspectivării din mai multe unghiuri, cu intenția de a spori semnificația topicului abordat și, în ultimă instanță, de a interpreta.

În general, amalgamul reprezentărilor metaforice, derivate sau nu, apare numai în textele de presă, nu și în declarațiile parlamentare care, dacă construiesc scenarii metaforice, preferă să rămână „cuminți” în cadrul unui singur scenariu, poate și din pricină că sunt performate oral având un timp discursiv limitat la trei minute de alocuțiune, dincolo de faptul că enunțiatorul lor este om politic, iar nu jurnalist sau chiar scriitor, deci nu are neapărat „condei”.

5. „Ruperea alianței”: de la metaforă banală la metaforă creativă și respinsă

Metafora *ruperii* exprimând noțiunea de criză e veche în discursul românesc politic, istoric, cultural. O întâlnim încă din secolul al XIX-lea, dacă nu cumva mai devreme, în oratoria parlamentară, în textele istoricilor, scriitorilor, de fapt, o întâlnim pretutindeni. În corpusul analizat de noi, atât în discursul instanței politice, cât și în cel al instanței media, metafora *ruperii* cunoaște o evoluție de la metaforă-termen politic *curent* la metaforă în uz *creativ*. Prin metafora *ruperii* în uz creativ sensul politic convenționalizat al termenului va fi respins și, în urma respingerii lui se creează loc pentru alte metafore care să denomineze criza. Prin urmare, metafora intertextualizantă a *ruperii* înregistrează o pantă metaforică (*metaphorical cline*) (Goatly 1998/1997), unde la un pol funcționează catacretic, ca metaforă moartă, cu sens inert din punct de vedere figurativ, iar la celălalt pol ca metaforă creativă.

5.1. „Ruperea” ca metaforă conceptuală lexicalizată

Termenul *rupere* este folosit în legătură cu scindarea alianței politice USL și conceptualizează acest moment de criza politică ca *proces fizic violent* încadrându-se în modelul *procesual* al crizei de la R. Koselleck, dar fără a avea aici accente medicale sau teologice. Nominalizarea *ruperea USL* sau echivalentul ei verbal *a se rupe* au suferit simultan o banalizare a sensului și o lexicalizare recunoscută de dicționare (cf. pentru *rupe* sensul de „a (se) depărta, a (se) desprinde de cineva sau de ceva”, care apare în DEX). Noțiunea politică nu are în limba actuală un corespondent literal monolexical decât prin neologismul *scindare* (*scindarea USL*) sau prin nominalizarea *desprinderea* (*lui X de Y*), care reprezintă exprimarea perifrastică a conceptului și care poate avea din această cauză o serie de dezavantaje discursive. Noțiunea se mai poate exprima prin metafore conceptuale provenind din câmpul semantic al războiului (*distrugerea alianței*), al substanței (*dizolvarea alianței*). De asemenea, mai poate primi denotații perifrastice neeconomicoase ca *separarea partidelor din cadrul alianței*, *ieșirea PNL din alianță* ș.a., denotația generică *acest eveniment* (DP/Hărău); *criză guvernamentală* (DP/Zlati) sau denotații generico-metaforice ale crizei, ca *impas* (DP/Birchall), *blocaj*, *moment de cumpănă* (DP/Irimie). Discursul politic al crizei de la începutul anului 2014 preferă însă metafora *ruperii*, nu pe cea mai „blândă” a *dizolvării* și nici pe cea mai agresivă, care presupune un agent exterior, a *distrugerii*. De asemenea, nu se agreează nici termenul generic de *criză* și alternativele lui lexicale în seria intertextuală examinată.

O serie de avantaje discursive ale acestei metafore se datorează gramaticii verbului, care este tranzitiv și reflexiv, oferind posibilități de exprimare asociate cu posibilități de inferențiere în direcția indicării unui autor (moral) al scindării grupării politice (în cazul de față președintele Traian Băsescu este cel mai frecvent incriminat) sau a unui proces firesc de distrugere.

Metafora, atât în variantă nominală, cât și verbală se află în uzul general, circulă nediferențiat pe grupări politice. Ea apare în zona discursului politic, în cea a discursului jurnalistic al crizei din 2014¹ și în discursul instanței cetățenești, pe care însă nu l-am introdus în corpusul nostru. În corpus, am întâlnit-o în nouă discursuri parlamentare din 17, în patru din cele cinci articole de presă, precum și în titlul unui document politic oficial („*Rezoluția în*

¹ Din căutățile efectuate în internet, am observat că metaforele politice curente *ruperea USL-ului* și *se rupe USL-ul* apăreau și în texte de presă strict informative, nesemnate, de tip știre, care indirect probează larga circulație a cuvântului, sau în poziții textuale de prim-plan, ca titlu sau subtitlu redacțional, ceea ce îi indică calitatea de cuvânt-cheie.

patru puncte prin care PNL a decis ruperea USL”¹). Prin urmare, metafora ruperii este recurentă, pe baza ei putându-se stabili o rețea de consonanță, ea constituind un cuvânt-cheie sau un nucleu intertextual.

5.2. Metafora conceptuală a „ruperii” și consonanța ideilor

Metafora *ruperii alianței* intră într-un raport discursiv scalar cu sintagma *continuarea alianței*². În contextul politic dat, *a nu se rupe* implică *a continua împreună*. Prin frecvența lor mare în acest corpus, prin faptul că se evocă unul pe altul și ținând cont de caracterul populist pronunțat al declarațiilor parlamentare, acești termeni contribuie și chiar marchează un tip de intertextualitate bazat pe consonanța ideilor, pe repetitivitate și pe insistență. Cu alte cuvinte, una dintre idei este aceea că noțiunea de *rupere* se poate inferențial ascunde sub lexicalizări din câmpul semantic al *continuării*.

Oratorii politici pedalează în discursurile lor fie pe ideea *ruperii*, fie pe cea a *continuării* alianței politice. Să luăm, de exemplu, cazul exprimării explicite a ideii de *continuare* a alianței cu inferența *neruperii*. Ea apare lexicalizată ca atare de 13 ori în declarațiile parlamentare, dar acest număr devine mai mare prin formularea ideii de *continuare* cu ajutorul sinonimelor și a parafrazelor. Iată câteva exemple:

Nu trebuie să lăsăm proiectul USL să ia sfârșit dacă vrem să avem stabilitate politică și predictibilitate economică în România (DP/Birchall); *Premierul Victor Ponta [...] este pe cale să comită o imensă greșală, și anume să distrugă proiectul USL înainte ca acesta să își fi îndeplinit marile promisiuni făcute țării începând din 2011* (DP/Birchall; inferența „Nu trebuie să se rupă”); *Proiectul comun al USL-ului trebuie să continue până la îndeplinirea obiectivelor politice asumate în fața electoratului* (DP/Iane).

Revenirea oarecum incantatorie a acelorași idei complementare, recursul la o gamă de valori împărtășite legate de *(ne)respectarea promisiunilor* făcute națiunii și de *întărirea* sau, dimpotrivă, de *înșelarea încrederii* formează cadrul ideologic³ al declarațiilor parlamentare, strategic folosit la construirea atitudinii oratorului politic⁴ (*ethos*) și la declanșarea *pathosului* la nivelul audienței sale.

5.3. Zonele discursive care favorizează apariția metaforei „ruperii”

Tipurile de enunțuri în care apare metafora *ruperii alianței* politice sub diversele ei realizări lexicale sunt simptomatice pentru statutul de cuvânt-cheie și pentru topicul abordat de seria intertextuală. Întâlnim această metaforă în secvențe discursive care folosesc unul sau mai multe dintre procedeele următoare: tematizarea, prefețele de comentariu și indicii

¹ Despre care pomeneste și CA la conferința de presă ținută în fața partidului său.

² De fapt, cele două concepte sunt în raport semantic de complementaritate.

³ Cadrul ideologic este specific discursului politic. El poate fi exprimat explicit, dilatând discursul, sau implicit. Se manifestă textual ca evocare a doctrinei, ca raportare la valori împărtășite, cum ar fi constituționalitatea, binele comun, interesul național, dorința poporului exprimată prin vot. Funcțiile secvențelor de cadraj ideologic sunt de a legitima, de a constrânge și de a recalibra forța argumentelor. Din retorică și argumentare se știe, de asemenea, că recursul la valori universale valabile face ca un argument să fie foarte greu de respins. Situația este întrucâtva similară când se recurge la valori împărtășite de un grup, ca în cazul discursurilor parlamentare din corpul nostru.

⁴ Insistența oratorilor pe ideea ruperii alianței politice indică implicarea enunțatorului, încercarea de a remedia, dorința de a alerta și sensibiliza, atitudini opuse pasivității, tăcerii, mai ales că membrii parlamentului își rostesc alocuțiunile cu câteva zile înainte de anunțarea oficială a dizolvării alianței USL.

interlocutivității. Aceasta dovedește că întâlnim cuvântul *rupere* în enunțuri care sunt tematizante, de opinie, dialogice.

Sintagma *ruperea USL*, apare:

- în cadrul unui titlu (*Declarație politică referitoare la ruperea USL* – DP/Hărău);
- în comentariul metalingvistic (*Iar ruperea USL este o astfel de problemă* – *ibid.*);
- în enunțuri cu heteroglosie evocată retoric (*Toată națiunea este chemată să răspundă dacă se rupe sau nu se rupe USL-ul* – DP/Pachel Adam);
- la inițială tematizată ce prefățează dezvoltarea unei noi idei (*În numele ruperii USL nu înseamnă că...* – Pora);
- în prefețe de comentariu care introduc punctul de vedere al locutorului (*Eu sunt de părere că nu există niciun motiv suficient de tare care să ducă la ruperea...* – DP/Birchall; *Cu privire la ruperea USL am putea vorbi în termeni asemănători* – Pleșu);
- în enunțuri structurate în format interacțional, ca schimb de replici, mai precis ea apare într-o secvență de contrazicere (*USL-ul nu se rupe!* – DP/Hărău);
- în secvențe în care parlamentarul face o precizare (***Și aici trebuie să precizez că PNL, organizația din care fac parte, [...] nu își dorește să rupă USL și nici să iasă de la guvernare*** – DP/Cazan);
- într-o secvență de avertizare (***Mă tem că românii nu vor considera legitimă și motivantă nicio explicație pentru a accepta ruperea USL*** – DP/Hărău);
- în secvențe de explicație (***Iată câteva motive care ar putea justifica de ce...*** – DP/Popeangă; *Astfel, [...], în realitate, [...] ar putea duce în final la ruperea alianței* – DP/Cazan);
- într-o secvență eristică de închidere bruscă a discuției (***Vă asigurăm că nu ne interesează dacă se rupe sau nu USL-ul!*** – DP/Pachel Adam);
- într-un atac al adversarului justificat sarcastic (*În temeiul art. 112 din Constituție [...] depun moțiunea simplă [...], ca să cinstim cum se cuvine ruperea ...* – DP/Gheorghe);
- într-o secvență concesivă care reia în ecou o voce anonimă (*Chiar și dacă USL-ul nu s-ar rupe, ...* – Turturică).

5.4. Uzul metaforei intertextualizante a „ruperii”

Metafora *ruperii* are mai multe „stadii de transformare”, de metamorfozare, datorită circuitului ei intertextual masiv în mai multe situații de comunicare și registre discursive și la mai mulți autori. Aceste metamorfozări presupun trecerea de la folosirea impersonală a lexicului *ruperii* ca strategie de neasumare a responsabilității care indică dorința de neimplicare a enunțiatorului (avem în vedere reflexivul impersonal *a se rupe*, forma nominală *rupere* din corpus) la **resemantizarea și remetaforizarea** catacrezei prin derivare originală sau prin asocieri spontane cu alte metafore, ajungându-se până la **deconstruirea** catacrezei, toate, resemantizare, remetaforizare, deconstruire, fiind acțiuni textuale care se dezvoltă pe fundalul unui *pathos* al implicării.

(i) Resemantizarea metaforei, scoaterea ei din banalitatea sensului decolorat, se face prin poetizare; în loc de *rupere*, oratorul politic sau jurnalistul selectează sinonimul mai poetic *destrămare* (DP/Cazan; Adam; și la Pora), îl combină cu un nominal poetizant și livrează (*enigma ruperii* – Cristoiu) sau apare într-o secvență de indicare a sursei răului în care se menționează, chiar dacă aluziv, vinovatul responsabil de această situație și victima:

Se știe cine a fost, încă înainte ca USL să fie legitimat de electorat în decembrie 2012, persoana care a depus toate diligențele pentru ca USL să se destrame. [...] Și asta

pentru că o serie de factori de decizie din rândul aliaților noștri au cedat, voluntar sau involuntar, diversiunilor și manipulărilor celor interesați. (DP/ Cazan).

(ii) Remetaforizarea se produce prin derivarea metaforică, chiar și sumară, în cadrul câmpului semantic al PÂNZEI. Derivarea metaforică vine cu o perspectivă nesolemnă și depreciativă, cu alte cuvinte presupune modificări subtile de registru încărcate de atitudinea locutorului față de ceea ce verbalizează. În exemplul următor se poate observa preferința pentru un verb sinonim cu *a se rupe* și care vine cu presupuziția lexicală a pânzei subțiri, vechi sau tocite:

USL-ul s-a deșirat. [...] S-a deșirat, practic, puțin câte puțin, în interacțiunea dintre PSD și PNL. (DP/Hărău).

(iii) Remetaforizarea se mai poate realiza prin transfer de la o metaforă conceptuală la alta. Criza politică este asociată discursiv cu metafora AMORULUI, amplu dezvoltată în două discursuri din seria intertextuală, la parlamentarul Tinel Gheorge (*Declarația mea politică de astăzi se intitulează: "S-a rupt lanțul de iubire!"* – DP/Gheorghe) și la Andrei Pleșu.

(iv) Deconstruirea metaforei am întâlnit-o într-un singur text din corpus, și anume în articolul filosofului, scriitorului și jurnalistului Andrei Pleșu, intitulat sugestiv „Jurnal de inactualități”. Aici neutralitatea sau, eventual, prestigiul termenului *ruperea USL* sunt demontate total, iar gravitatea stării de fapte pe care o denominează este și ea transferată din scena politicului într-un plan ontologic mai înalt:

„S-a schimbat schimbarea” – se spune adesea în lumea românească, când exigența înnoirii eșuează în stereotip. Cu privire la „ruperea” USL, am putea vorbi în termeni asemănători: „S-a rupt ruptura”! O alianță născută strict pe adversitate, pe monomania evacuării unui singur om (fie el și președintele țării) nu are cum să dureze. Afectele (iubire, ură, simpatie, antipatie) pot fi intense, dar, mai ales când nu sunt însoțite de o combustie rațională, sunt amenințate de instabilitate. Ca să obții un edificiu politic stabil, trebuie să coagulezi în jurul unui proiect de construcție. USL s-a născut ca proiect de demolare. A vrut să „rupă” clasa politică și electoratul în așa fel încât, în afara alianței de guvernare să nu mai fie loc decât pentru scame. „S-a schimbat schimbarea” – se spune adesea în lumea românească, când exigența înnoirii eșuează în stereotip. Cu privire la „ruperea” USL, am putea vorbi în termeni asemănători: „S-a rupt ruptura!” Ruptură au semănat, ruptură au cules. Despre „stilistica” rupturii nu mai vorbim. Evenimentul a scos la suprafață toate resursele de ipocrizie, prostie, caraghioslâc și trivialitate ale protagoniștilor: pupături și ghionturi, bățosenii și fente, smiorcăieli și rânjete. Pe ultimul loc: guvernarea și interesul național. (Pleșu)

Principalele mijloace folosite în demontarea semnificației metaforice sunt: (i) intertextualitatea și parafrizarea; (ii) deplasarea conceptului din domeniul lui semantic propriu în alte domenii; (iii) telescoparea sau prezentarea de sus a evenimentelor.

Intertextualitatea și parafrizarea se realizează pe baza a două expresii de înțelegciune: prima este paradoxală, glumeață, construită cu un trop etimologic, *S-a schimbat schimbarea*; a doua este proverbul de inspirație biblică *Cine seamănă vânt culege furtună*. Nu trebuie neglijate atitudinile enunțiatorului. La transpunerile intertextualizante – *S-a rupt ruptura* și

Ruptură au semănat, ruptură au cules – atitudinile sunt când de distanțare de sensul metaforic care se obține prin citarea neasumată a lui *rupe* și *rupere* (*A vrut să „rupă” clasa politică și „ruperea”*), când de sarcasm. Pragmatemul *Asta au făcut, asta au!*, care participă și el la hibridul frazeologic *Ruptură au semănat, ruptură au cules*, vine cu încărcătura sarcasmului. De asemenea, Andrei Pleșu, nu se oprește la respingerea termenului de *rupere*, ci continuă remodelarea lui conceptuală prin ancorarea noțiunii în mai multe domenii semantice. Prin sintagma *stilistica rupturii*, el resemantizează noțiunea, plasând-o din domeniul politicului în cel al artelor. Totodată, construcția discursivă în care apare sintagma creativă *stilistica rupturii* este aceea a unei replici a scriitorului parțial reprimate (*Despre „stilistica rupturii” nu mai vorbim*). Atitudinea propozițională de a-ți înfrâna pe cât posibil vorbele indică la nivelul concret al referențialității situația dezastruoasă și implicarea autorului. Prin *proiect de demolare*, A. Pleșu deplasează noțiunea *rupeii* din câmpul semantic al PÂNZEI în cel al EDIFICIULUI pentru a o replasa din nou în primul o propoziție mai încolo (cf. *scame*). Ultima parte a citatului este o prezentare telescopată și caricaturizată a scenei politice, folosind metonimii preluate din codul gesturilor cu potențial afectogen (*pupături și ghionturi, bășoșenii și fente, smiorcăieli și rânjete*).

6. Concluzii

Metafora *rupeii* o întâlnim în circuitul ei intertextual ca: (i) termen politic și metaforă banalizată; (ii) metaforă vie și revitalizată; (iii) metaforă refuzată și deconstruită prin plasarea din domeniul semantic al pânzei în cel al edificiului și al iubirii eșuate. Metafora *rupeii* străbate în această serie de texte întreaga pantă de metaforicitate. Revitalizarea și deconstruirea metaforei au capacitatea de a îmbogăți modelul de conceptualizare al noțiunii sau chiar de a-l modifica. În situația de aici nu putem spune că se propune un alt model de conceptualizare a crizei politice care să nu fi fost prins de R. Koselleck în teoretizarea lui, ci doar asistăm la îmbogățirea modelului *procesual* cu accente din retorica iubirii eșuate, aceasta bineînțeles dacă se acceptă ideea că iubirea este și ea un *proces*. Analiza metaforelor creative din seria intertextuală avută în vedere aici poate veni cu contextualizări specifice culturale ale modelului conceptual al crizei. Acesta, însă, ar fi un alt studiu.

SURSE

Discursuri parlamentare:

DP – Ședința Camerei Deputaților din 18 februarie 2014; <http://www.cdep.ro/pls/steno/steno.stenograma?ids=7349 &idm=1,16&idl=1> (membrii parlamentului din discursurile cărora cităm sunt: Luminița Pachel Adam, Ana Birchall, Mircea Vasile Cazan, Tinel Gheorghe, Eleonora Carmen Hărău, Daniel Iane, Vicențiu Mircea Irimie, Vasile Popeangă, Radu Zlati).

Texte jurnalistice:

Cristoiu, Ion, „În seara aceasta, Victor Ponta a fost victima consilierilor plătiți”, interviu dat în 25 febr. 2014 și publicat de site-ul [realitatea.net](http://www.realitatea.net); http://www.realitatea.net/ion-cristoiu_1387551.html#ixzz2uQS41h7g.

Pleșu, Andrei, „Jurnal de (in)actualități”, 3 martie 2014, în *Adevărul*; http://adevarul.ro/news/politica/jurnal-inactualitati-1_531346bfc7b855ff56cd2559/index.html.

Pora, Andreea, „Cum și cine îl spală pe Antonescu de păcate?”, în *Revista 22*, 25 febr. 2014; <http://www.revista22.ro/cum-si-cine-l-spala-pe-antonescu-de-pacate-38418.html>
Turturică, Dan Cristian „O nouă «marțe neagră» și lecțiile maidanului”, în *Revista 22*, 25 febr. 2014; <http://www.revista22.ro/o-noua-marțe-neagră-si-lectiile-maidanului--38465.html>.

BIBLIOGRAFIE

Goatly, Andrew, 1998 [1997], *The Language of Metaphor*, London, New York, Routledge.
Kosselleck, Reinhart, 2009 [2006], *Conceptele și istoriile lor*, traducere de Gabriel H. Decuble, Mariana Oruz, București, Editura Art.

THE METAPHOR OF (VIOLENT) *TEARING* IN THE DISCOURSES DEVOTED TO THE POLITICAL CRISIS

(Abstract)

We have selected from the range of common figurative expressions which occur spontaneously in several political discourses and journal articles related to the same topic and event (a Romanian political crisis) the following intertextual metaphor: *to tear to pieces* and its nominalization (in Romanian: *a rupe, rupere*).

We demonstrate that in our corpus this metaphor traverses all the metaphorical cline: from an asleep metaphor to a creative one. Furthermore, we also analyze the discourse places in which the metaphor of (violent) *tearing to pieces* appears in order to capture the shifts of meaning which occur at its level. We conclude that this intertextual metaphor undergoes a change of meaning which permeates some of the texts of our corpus. More specifically, in our corpus, the metaphorical representation of the political crisis changes from the model of violent *tearing to pieces* to the model of *breaking a love affair*. Both these metaphorical representations of the crisis correspond to the conceptual model of crisis as a *process* described by R. Kosselck (2009/2006).